

HALÁSZ PÉTER

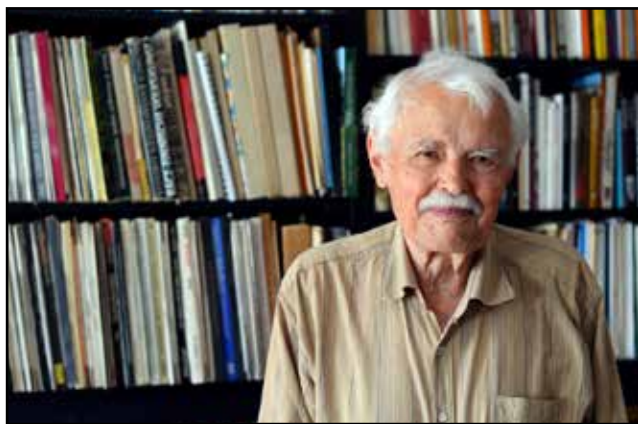
„A mentő néprajz a népkultúra- váltás idején több, mint tudomány”

A kilencven esztendőös Andrásfalvy Bertalan köszöntése

„...vallom, hogy a néprajz nem pusztán a hagyományok gyűjtésének tudománya, önmagáért, hanem ennek a hagyománynak üzenete is van dolgaink okos rendezésére a jövőben is, örök értékekre és átruházhatatlan kötelességeinkre is emlékeztet.”

Andrásfalvy Bertalan

Nem véletlenül választottam az Andrásfalvy Bertalan köszöntő írásom címéül Németh László irányt mutató gondolatát, hiszen olyan embernek ismertem meg őt jó fél évszázaddal ezelőtt, aki amellet, hogy a tudomány legmagasabb régióiban műveli a néprajzkutatást, munkásságának lényegét, célját és esszenciáját tekintve – érzésem szerint – kutatási területét elsősorban nem célnak, hanem eszköznek tekinti. Úgy, ahogyan tette ezt úgyszólván minden hon- és népismerettel foglalkozó tudós elődje Bél Mátyástól Herman Ottóig és Fényes Elektől Orbán Balázsig: a hon és a benne élő nép életének, sorsának jobbító szándékával. Tette ezt nem csak egyetemi tanárként vagy

Andrásfalvy Bertalan

kultuszminiszterként, hanem erre készült már egyetemi évei során, kezdő muzeológusként, és amióta személyesen is megismerhettem, a nem hivatásos, úgynevezett önkéntes néprajzi gyűjtők közösségének, szakosztályának felkarolásával, emberi, baráti, fegyvertársi támogatásával. Meglátta ugyanis a kezdetben a Néprajzi

Múzeum és számos megyei múzeum, később a Népművelési Intézet, utóbb a Hazafias Népfront keretei között – a pártállam által a három T-s kategóriák közül a középsőnek tekinthető (meg) *Tűrtbe* sorolt – honismereti és néprajzi gyűjtőmozgalomban rejlő lehetőségeket. Ebben a politikával reménytelenül összefonódó, közügyekből kiszorult vagy kiszorított, de a nemzet sorsáért különböző mértékben felelősséget érző emberek a hagyományos műveltség különféle területeinek gyűjtésével és közkinccsá tételével megvallhatták és alkotó módon kifejezhették a magyarsághoz – vagy valamely nemzetiséghez – való tartozásukat. Megérezte, hogy a napi politika kilátástalansága mellett a magyarság mélyebb tragédiája műveltségbeli megosztottságunkban rejlik, amiből következnek önvédelmi reflexeink bizonytalanságai. Ezért hangsúlyozták legkiválóbbjaink a népben és a nemzetben való együttes gondolkodás jelentőségét, s ennek megakadályozására, megosztottságunk folyamatos fenntartására törekedtek külső és belső ellenségeink. Így aztán nem tudott kialakulni Magyarországon az egész nemzet értékeit és érdekeit védő politikai gondolkodás. Az, amit Kodály is hiányolt: „a nemzeti regeneráció gyakran öntudatlan célja a homogén nemzet, melynek minden egyes tagja a közös életcél tudatában végzi a rászó feladatot.” Ennek a lehetőségét látta meg Andrásfalvy Bertalan a Morvay Péter szervezte önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomban: „A magyar néphagyomány kincseivel megújítani és egységesíteni az egész magyar társadalmat!”¹

Ennek az ügynek igyekeztem magam is, bár más pályára indultam, de egyre eltökéltőbb pályamódosítással a szakértelójává válni. Az érdeklődésnek, az elkötelezettségnek közös szálain keresztül egyre közelebb kerültem a néprajzi szakirodalomból, a Magyar Néprajzi Társaságból s főként az Önkéntes Néprajzi Gyűjtők Szakosztályából egyre jobban megismert néprajzkutató Andrásfalvy Bertalanhoz. Habár ismertem régebbiről is: egyetemistaként, első díjnyertes pályamunkámmal, Morvay Péter révén kapcsolatba kerültem a néprajzgyűjtő mozgalommal. Hamarosan rájöttem, hogy a néprajztudomány „hivatásos” művelői legalábbis kétfélek. Az egyik oldal szinte kizárólag szaktudománynak tekinti és úgy is műveli a néprajztudományt, a másikhoz pedig azok tartoznak, akik a magyar sorskérdések eszenciáját igyekeznek megragadni a vizsgált tudományban; vagyis akik felismerték Németh László igazságát, miszerint az „olyan népeknél, mint a [...] magyar, ahol a paraszti emlékeiben a nemzeti töke nagy részét fenyegeti a pusztulás, a mentő néprajz a népkultúra-váltás idején több mint tudomány”. Ez persze nem értékítélet, inkább emberi mentalitás kérdése, aminek azonban vannak társadalmi vetületei is. Andrásfalvy személyiségében, különösen pedig írásaiban, hiszen elsősorban azokon keresztül ismerhettem, olyan embert éreztem és találtam, aki a jobbítás szándékával igyekezett a hont – a tájat és a népet – minél alaposabban, szakszerűbben elmélyültebben megismerni és megérteni. Hogy aztán – ő vagy mások – igazíthassanak, változtathassanak, javíthassanak rajta. Ezt a kettős szándékot, ezt az elsődleges és másodlagos célkitűzést láttam, vagy legalábbis véltem felismerni írásaiban, előadásaiban, beszélgetéseink sajnálatosan ritka alkalmi során.

¹ ANDRÁSFALVY BERTALAN: Morvay Péter küldetése In: Morvay Péter: A táj- és népkutatás szolgálatában. Szerk. Halász Péter. Budapest, 2010. ,7–8.

Első személyes találkozásunkra valószínűleg a Magyar Néprajzi Társaság valamelyik összejövetelén került sor, ahol a hasonló érdeklődésű és elkötelezettségű emberek könnyen szót értettek egymással. Közelebbi kapcsolatba pedig az 1960-as évek első felében kerültem vele, mégpedig akkor, amikor az 1940-es évek kegyetlen megpróbáltatásai után a Tolna megyei Völgységbe került egykori bukovinai székelyek közé indultam néprajzi anyagot gyűjteni. Akkor már túl voltam nagyapám szülőfalujában, Hollókőn és az egyetem utáni első munkahelyemen, Dömsödön készült néprajzi pályamunkáimon, s mint az etnikailag jellegtelen főváros szülötte, valami „testhezálló” népcsoportot kerestem érdeklődésemhez, hogy érzelmileg hozzájuk kötődve megélhessem nemzeti elkötelezettségemet. A barátaimmal néhány nyáron megvalósított erdélyi útjaink során fölfigyeltem a székelység hagyományaiban gyökerező identitásának megtartó jelentőségére, de hozzájuk csak éves szabadságaim idején látogathattam, így aztán nagyon megörültem, amikor megtudtam, hogy a maradék-Magyarországon is élnek a két és félszáz esztendővel ezelőtt Csíkból elüldözött, Moldvában bujdosott, majd Bukovinában meghúzódott székelyek ideköltözött leszármazottai, akiknek öntudatán és hagyományörzésén a két évszázados idegenben lét alig koptatott valamit. Közéjük indulva, s az irodalomban múltjuk és kultúrájuk után nyomozva jutottam el Andrásfalvy írásaihoz,² majd személyesen hozzá magához. Később olyanokat hallhattam, illetve olvashattam tőle erről a sokat szenvedett, de rendkívüli kulturális gazdagsággal rendelkező népcsoportról, hogy „egyetlen magyar népcsoportot sem találunk, amelyben csak megközelítően hasonló fokon élne különvalóságának és történetének tudata.”³ Már ebből az első, velük foglalkozó tudományos dolgozatából megcsappott a *velük* érzés, az értük aggódás, az érzelmi azonosulás igencsak vonzó értéktöbblet, ami az én szememben nemcsak megkülönbözteti az ilyen néprajzkutatót a vizsgálat tárgyához tartózkodó objektivitással közelítőtől, de ami – számomra legalábbis – hitesebbé, a nemzeti kötődés szempontjából hasznosabbá, sőt értékesebbé teszi munkásságát és személyiségét.

Andrásfalvy gondolkodásmódjának mind jobb megismerése nyomán különösen megragadott az a szellemiség, amellyel az általa fontos témákat megközelítette, s ami tudományos módszerét is megszabta, lehetővé téve számára, hogy ne a kívülálló objektivitásával nyúljon „vizsgálata” tárgyához, hanem átérezve, mintegy belülről közelítse és keresse a jelenségek okait, s a lehetséges megoldásokat. Amikor azt olvashattam tőle, hogy „Gyűjtéseim során gyakran érdeklődtem a köztük sok változatban ismert *Három árva* ballada után. Egy alkalommal a megkérdezett azt válaszolta, hogy ő ismeri, de nem tudja, mert kiskorában nem volt árva, de itt és itt lakik az az asszony, aki árván nőtt fel, ezért még mostanában is gyakran hallják, hogy a mezőn dolgozva ezt fújja”.⁴ Nos, ekkor valósággal megcsappott az a lelki ráhangoltság, együttérző készség, amit tetten érhettem az ilyen lelki finomságok felismerése és megragadása nyomán.

² BELÉNYESY MÁRTA: A kultúra és a tánc a bukovinai székelyeknél (A Magyar Néprajzi Társaság Könyvtára, Budapest, 1958.) című könyvének ismertetése.

³ A bukovinai székelyek kultúrájáról In: Népi kultúra – Népi társadalom. Főszerk. Ortutay Gyula. Budapest, 1973, Kiadó, 7–23., 18.

⁴ I. m., 12.

Amiként az ember és ember, közösség és közösség közti kapcsolatok szépségét és tartalmasságát átérzte Andrásfalvy a népelet kutatása során, ugyanúgy felismerte az ember és a természeti környezet közti harmonikus, aprólékos ismeretekre épülő, mai szóval „tudásalapú”-nak nevezhető együttélés gazdaságilag hasznos, fenntarthatóság tekintetében pedig célszerű lényegét. Már 1959 óta foglalkozott a Duna menti ártéri gyümölcsöskertekkel, majd kutatásait kiterjesztette az árterekben kialakított – vagy megőrzött – hagyományos gazdálkodási módokra,⁵ aminek alapja az ember és a természet eszményi együttműködése volt. Imponálóan alapos, a téma szinte minden részletére kiterjedően szakszerű monográfiájában bemutatta a földrajzi, éghajlati viszonyokhoz igazodó, nemzedékek tapasztalatára épülő, hagyományosan célszerű vízgazdálkodás működésének lényegét, amikor „az ember elébe ment az árvíznek, s nem hagyta a folyóra, hogy hol és mikor szakítja át természetes gátjait, hanem ő vágta át és nyitott utat a víznek az ártérbe ott, ahol azt legmegfelelőbbnek találta. Mégpedig úgy, hogy egy-egy elárasztandó ártéri völgyszakasznak többnyire a vízfolyás irányába eső, legalacsonyabb pontján nyitott utat az övzátanyon, hogy a víz alulról tölthesse fel az árteret. Így az (ár)víz nem rombolt, hanem csendesesen emelkedett...”, majd pedig maradéktalanul visszatért medrébe anélkül, hogy elmocsarasította volna az árteret. Így aztán – folytatja a múltba tekintő kutató – „az ártér nem volt haszontalan nyers-táj, hanem tervszerűen és rendszeresen fenntartott léttér, ahol megélhetése alapját az állattartás, gyümölcsészet, méhészet, halászat és kertészet képezte”, amikre nagyon kedvezőek voltak a feltételek. Ez a keletről magunkkal hozott hatékony és kíméletes tájhasznosítási gyakorlat aztán nemcsak a megélhetést segítette, hanem szükség esetén az országra törő ellenségnek is útját állta. El kell tűnődnünk azon, hogy milyen nemzedékek óta halmozódó közösségi tapasztalaton alapuló tudás hozta létre ezt a táji adottságokhoz igazodó életformát, amit Andrásfalvy emelt ki a feledésből és mutatott fel a Kárpát-medence XX–XXI. századi emberének – alternatívaként az árvízvédelem hatékonysága és gazdálkodás belterjesedése útjában álló, részben önmaga által előidézett, zsákutcát jelentő akadályokkal szemben. Miért nem sikerült ezt a tudásra alapozott szellemi tőkét felhasználnunk és továbbfejlesztenünk a mögöttünk hagyott két-két és fél évszázadban? – tehetjük fel a kérdést. Andrásfalvy erre is megfelel: azért, mert saját hazánkban nem voltunk, nem lehattunk a magunk urai. Azért, mert – Adyval szólva – elveszett, elveszhetett *a magyar a magyarban*. Az Andrásfalvy által vizsgált témák tekintetében pedig talán úgy fogalmazhatunk, hogy a magyar – vagy annak tekinthető – *érdekek képviselője* veszett el a Mohácsnál megtizedelt, a Martinovics-mozgalom és a Rákóczi-szabadságharc elárultatásával nagyrészt lefejezett, magyar

⁵ Az ártér mezőgazdasági hasznosítása. Decs község határhasználat a XIX. században. Ethnographia, 1959, 633.; A Duna menti gyümölcsöskertek. Adatok a magyarországi déli Duna-szakasz népi gyümölcskultúrájának ismeretéhez. (Az MTA Dunántúli Tudományos Intézete Értekezések 1963) Pécs 1964. 271–305.; A mohácsiak állattartása 1686-tól 1848-ig I–II. (Az MTA Dunántúli Tudományos Intézete Értekezések 1967–68., 1969.) Pécs 1968., 1969. 315–337.; 153–191.; A Sárköz és a környező Duna menti területek ősi ártéri gazdálkodása és vízhasználata a szabályzás előtt. VÍZDOK soksz. (Vízügyi történeti füzetek, 6.) Budapest.; A Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében az ármentesítés befejezéséig. (Tanulmányok Tolna megye történetéből, 7.) Tolna Megyei Tanács Levéltára. Szekszárd 1975.; A Duna mente népének ártéri gazdálkodása. Ekvilibrium. Budapest. 2007.

érzelmű és gondolkodású uralkodó réteggel. Nem intézhettük a magunk sorsát idegen érdekek figyelembevétele nélkül.

Ennek fölismerése természetesen már túlmutat a néprajztudományon. De hát ő – miként Bakos István hangsúlyozta Andrásfalvy Bethlen Gábor-díjjal való kitüntetésekor – „a tudományművelők azon köréhez tartozik, akiket nem az akadémiai ranglétrán mért minősítés, hanem értékteremtő kutatási eredményeik hasznosítása, megismertetése, közösségük szolgálata motivál.” Talán nincs a néprajztudománynak olyan területe, amihez nyúlva, amit elemezve, s amit bemutatva ne emelne témájának „tudományos szintjénél” néhány fokozattal magasabbra, amiből nem volna le nemzeti összetartozásunk és megmaradásunk esélyeit növelő tanulságokat, amikből ízig-vérig nemzetpolitikusként ne fogalmazna meg sorsunk jobbítását szolgáló következtetéseket. Legyen szó a népi építkezésről, a népművészet továbbélésének esélyeiről, a különböző hagyományos értékrendek összeütközéseiről, a táji munkamegosztásról, a „hallgatóság nélküli népművészetről”, tánchagyományainkról, de leginkább amikor a hon- és népismeret művelődéspolitikai összefüggéseivel, valamint a hagyományos ártéri gazdálkodás nemzetgazdasági jelentőségével foglalkozik. „Elképzeltetőknek tartom – írja –, hogy a ma korlátozottan kihasználható egykori ártéri területeken az ártéri gazdálkodás visszaállításával minden termelési ág nál jövedelmezőbb ágazathoz juthatunk a birtokviszonyok lényeges átalakítása nélkül, bár ez is legalább olyan összetett munkát igényel, mint a vízgazdálkodás technikai része.” De hát az elsorvasztott önvédelmi reflexeivel vergődő, a hagyományos értékek megbecsüléséről leszoktatott, a „múlt végképp eltörlésére” szorított és szoktatott nemzet – vagy inkább már csak lakosság –, mint láthattuk, elkeserítő értetlenséggel fogadta Andrásfalvynak akár néprajzkutatóként, akár kultuszminiszterként javasolt, korántsem légből kapott, jobbító szándékú látomásait. Nem tudom, mit érezhetett a „rendszer-váltás” után a politika sokszor alattomos harcmezéjére került tudós, de órá gondoltam újraolvasva Németh László drámájában VII. Gergely monológiát: „Emberföltre vállalkoztam, s az emberföltői segítség elmaradt...”

Pedig a magyar értelmiség számottevő, bár sajnos ritkán hangadó része vonzódott az Andrásfalvy által képviselt eszmékhez. Tapasztalhattam ezt, amikor 1989 őszén Balassa Iván, a Magyar Néprajzi Társaság elnöke felkért Andrásfalvy Bertalan – a Magyar Demokrata Fórum egyik alapítója, de még nem Magyarország kultuszminisztere – közelgő születésnapjára készülõ kötet szerkesztésére. A Batthyány téren lévõ Angelika presszóban ültünk össze Iván bátyámmal, s ott tudtam meg, hogy milyen tervei vannak velem. Bizony, az első pillanatban nem ugrottam a nyakába, bár akkor már talán 25 esztendeje titkárkodtam a Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtők Szakosztályában és 15 esztendeje szerkesztettem a *Honismeret* folyóiratot. Így aztán viszonylag jól ismertem nép- és honismereti közösségeink, ha nem is széles, de nagyon értékes réteget, melynek tagjai a nemzeti sorskérdések iránti érdeklődésükkel és aggodalmaikkal közvetlen lehetőségek hiányában ezen a területen igyekeztek részt venni szellemi honvédelmünk – sokszor bizony csak utóvéd jellegű – csatározásaiban. Balassa Iván erőteljes biztatására azonban végül is elvállaltam a – különben igen megtisztelő – megbízatást.

Első lépésként meghirdettük a kötetet a lehetséges szerzők, elsősorban a Magyar

Néprajzi Társaság tagjai számára, akik közé igyekeztem minél több úgynevezett *önkéntes*, valamint *külhoni* gyűjtőt toborozni, hogy minél szélesebb körű legyen a merítés. Emlékeim szerint több mint másfélszáz levelet küldtünk szét a Kárpát-medencében, amire aztán nem kevesebb mint 110 értékes tanulmány érkezett. Jó kétharmaduk az „anyaországból”, a külhoni szerzőknek kisebbik fele Erdélyből és a Partiumból, 16%-a Felvidékről, 14%-uk Délvidékről küldte tisztelgő tanulmányát. Pedig a tanulmánykötet szervezése és a tanulmányok összegyűjtése idején még híre sem volt annak, hogy 1990. május 23-tól – Eötvös József, Klebelsberg Kunó, Hóman Bálint nyomában – Andrásfalvy Bertalan lesz az első szabadon választott – más szempontból kamikáze – kormány művelődési és közoktatásügyi minisztere. A beérkezett tanulmányok 60%-a a Kárpát-medence nemzetiségeinek népi műveltségével vagy azokkal is foglalkozott. Témájukat tekintve 1 görög, 11 horvát, 2 lengyel, 9 német, 2 örmény, 3 roma, 5 román, 2 ruszin, 9 szerb, 7 szlovák, 8 szlovén, 2 ukrán és 1 zsidó közösség kultúrájáról írt. Nem bocsátottam volna meg magamnak, ha a 110 tanulmány közé nem sikerül „becsempésznem” szám szerint hat moldvai csángómagyar témájú dolgozatot, emelt fővel vállalva a népcsoport „túlreprezentáltsága” miatt esetleg jelentkező vádakat, amiknek azonban hírért se hallottam. Pedig tán még „jogos” is lett volna, hiszen a tördelés során – a különnyomatok lehetőségére gondolva – az „üresnek” ígérkező páros oldalakra Csoma Gergely szobrász és fotóművész barátom csángómagyar témájú fényképeiből válogattam szám szerint éppen negyvenötöt. De hát meggyőződésem szerint hagyományos népi kultúránk leggazdagabb kincses-tárából válogattam.

A 110 tanulmányt aztán hat nagyobb tematikus fejezetbe rendeztem a kötet szerkesztésében segítő szakemberek, Csoma Zsigmond, Gyivicsán Anna, Kriza Ildikó és Lackovits Emőke segítségével. Ezek a fejezetek már a címükkel is érzékeltették, hogy a néprajztudomány szinte valamennyi szakterülete tisztelegni kívánt a hatvanesztendő Andrásfalvy Bertalan munkássága és személyisége előtt. Az első fejezet a *Nemzet, nemzetiség, néprajztudomány* címet viselte és a tudományterület elméleti kérdéseivel foglalkozó írásoknak adott helyet; a második a *Termelő kultúra*, ide került a legtöbb tanulmány, kitérve a gazdálkodási módok és területek életformára gyakorolt hatására, megnehezítve a szerkesztők dolgát: miként válasszák szét a tanulmányokat a következő fejezettől, ahová az *Életkörülményekkel és életmóddal* foglalkozók kerültek. Ez után következtek azok, amelyeknek a *Társadalom és a szokásformák*, majd, amiknek a *Népi vallásosság és a hitvilág*, végül a *Népköltészet* volt a témájuk. Tanulságos eredményt kaptunk az összeszámláláskor: az első négy nagyobb fejezetbe gyakorlatilag azonos számú, mintegy 18–21 tanulmány került, s a két utolsóba sem sokkal kevesebb: 14–15. S mert ilyenkor a szerzők rendszerint érdeklődésükhöz közelálló témájú dolgozattal ajándékozzák meg – mintha *radinába* hoznák főztjüket – az ünnepeltet, úgy érezhettük, hogy a néprajztudománnyal, mint a nemzeti örökség fontos elemével foglalkozó közösség szinte valamennyi színe és árnyalata tisztelettel hajtott fejet ünneplünk és az általa képviselt értékrend előtt.

Elsősorban természetesen azok, akik a honismereti mozgalomban, majd a Honismereti Szövetségben találták meg már a diktatúra idején is a nemzetszolgálat egyik lehetőségét. Nagyon jól emlékszem, hogy honismereti rendezvényeinken, elsősorban

Akadémiáinkon milyen eseményszámba ment Andrásfalvy Bertalan egy-egy emelkedett stílusú, lényegre törő, szókimondó előadása. Jórészt amatőrök lelkesedésére épülő honismereti mozgalmunknak mindig nagy szüksége volt a történelemmel, népismerttel, műemlékvédelemmel és más tudományágakkal foglalkozó szakemberek szellemi, elsősorban módszertani és erkölcsi támogatására. Ebben pedig mindig számíthatunk rá, személyes részvételére, úgy Honismeret folyóiratunk szerkesztőbizottságának munkájában, mint rendezvényeink megbecsült előadójaként. S reméljük, hogy honismereti közösségeink érdeklődéséből és együttérzéséből Ő is erőt meríthetett nemzeti érdekeinkért vívott, sajnos sokszor kilátástalannak tűnő küzdelmei során.

Harminc esztendő telt el, hogy *A Duna menti népek hagyományos műveltsége* című kötettel köszöntöttük az azóta kilencedik évtizedébe lépő barátunkat és fegyvertársunkat. Sok mindent megéltünk az elmúlt három évtizedben, kaptunk – mint mondják – hideget és meleget is. Meg kellett tapasztalnunk, hogy ez idő alatt nem sokat változtak a magyarsággal együttérző, vagy éppen ellenséges érzületű hazai társadalmi és politikai csoportok, de legalább az arányok módosultak. Írásain és az interneten Gyimesből elérhető előadásain is tapasztalhatom a változást, merem mondani – mint a hordóban érlelődő bornál – a nemesedést. 1990-ig mintha elsősorban készülődött, gyürkőzött volna a nemzeti erők és lehetőségek felmérésével, számbavételével azok mentésének embertpróbáló feladatára. Nem rajta múlt, hogy nem úgy sikerült minden, ahogy sokan vártuk és maga is szeretne volna. Hiszen a napi politika és a közigazgatás is szakma, sőt mesterség, amit minél fiatalabb kortól kell tanulnia, magába szívnia, minden jóra való rafináltságával, taktikai kétszínűségével, emberséges fölülemelkedettségével együtt az erre vállalkozónak. S aki ezt nem sajátítja el amellé, amivel az Úristen felvértezte, azt aztán inkább a lehetőséggel járó felelősség nyomja, s a vereségük miatt nekikeseredett ellenfelek mindent félremagyarázó csaholása keseríti. Amennyire látom, Andrásfalvy súlyosabb megrázkódtatás nélkül került ki a „hatalom csapdjából”, s tudományos és közéleti munkásságának lenyűgöző listájára tekintve szinte látom a képzeletbeli ideológiai határzár fokozatos leomlását, a röplüni vágyó léghajót nyűgöző kötelek eloldásának fokozatait. Attól kezdve szárnyalnak igazán írásai, előadásai a népünk jövőjét,⁶ a magyar föld sorsát,⁷ nemzeti műveltségünk alapjait,⁸ jövőnk gyökereit⁹ fürkésző szférákba. Az interneten innen Gyimesből is gyakran rátalálok különböző című, de nagyjából hasonló indíttatású és fűtöttségű előadásaira. Ahogy múlik az idő, ünnepeztünk egyre inkább olyan nagyítólencséhez válik hasonlatossá, ami összegyűjti a nap – a sors – sugarait, hogy számba vegye a magyarság sorskérdéseinek legfontosabbjait. Azokat, amiket minisztersége idején még ki sem mondott, ellenségeink máris eltorzították és tüntetni kezdtek ellenük. Ezen sorskérdések egyik

⁶ Hagomány és jövő. Népismereti tanulmányok. Budapest, 2004.

⁷ Magyarország földjének és népének múltja, jelene és jövője. Balaton Akadémia. Más kor könyvek. Keszthely, 2014.; A magyar föld sorsa. Andrásfalvy Bertalan, Ángyán József, Márai Géza, Molnár Géza, Tanka Endre írásai földviszonyaink múltjáról és jelenéről a jövőnek. Szerk. Tanka Endre. Agroinform. Budapest. 2014.; Paraszti műveltség és nemzeti összetartozás. Szent László könyvek. Balaton Akadémia. Keszthely 2019.; Jövőnk gyökerei. Írások a népművészetről. Budapest, 2019, MMA.

⁸ Paraszti műveltség és nemzeti összetartozás. Szent László könyvek. Balaton Akadémia. Keszthely. 2019.

⁹ Jövőnk gyökerei. Írások a népművészetről. Budapest, 2019, MMA.

legfontosabbja pedig az, hogy képesek leszünk-e, „fel tudjuk-e ébreszteni az ifjúság hazafias érzelmét, érzületét, ami elsősorban a tanító- és tanárképzésen múlik.” Ezzel a gondunkkal rokon az is, hogy „jövünk záloga emberi kapcsolataink újjászervezésének sikeressége, aminek alapja az egymással és a természettel való kapcsolatink ismét hagyományainkra való építése”. Tetszalott hagyományaink újraélesztése lett tehát Andrásfalvy tudományos és nemzetmentő munkásságának legfontosabb célkitűzése.

Lehetetlen feladatra vállalkozott Andrásfalvy Bertalan? Talán igen. „De, aki nem hisz a lehetetlenben, a csodákban, annak nincs közöttünk a helye” – mondotta Kodolányi János 1943-ban a szárszói találkozón. Ezért van szüksége a magyarságnak az olyan elszánt emberekre, akik kilenc évtizeddel a hátuk mögött is ilyen elszántsággal és következetességgel képviselik és hirdetik az általuk fölismert és meggyőződésükké vált igazságot. Bizonyára azért adott neki a Teremtő már eddig is kilenc évtizedet, mert ő is tudta, hogy egy átlagos földi élet ehhez nem elegendő.

Isten éltesen, kedves Berci! Szívvel kívánom, kívánjuk, hogy még számos eszten-deig tartsd magad életprogramodhoz, ami szerint azt vallod „...hogy a teljes értékű élethez hozzátartozik a közéletben vállalt munka, a jónak megismert ügy képviselése, az eszmékért folytatott küzdelem.”